

Ryggbesvär, sjukskrivning och arbetsbelastning i ett primärvårdsperspektiv

Mahadeb Sarker

Handledare

Klas Berlin, överläkare, Arbets- och miljömedicin, Akademiska sjukhuset, Uppsala.

Projektarbete vid företagsläkarkursen, Sahlgrenska akademien vid Göteborgs Universitet 2002/03

Innehållsförteckning:

	Sid
Förord	3
Sammanfattning	4
Inledning	5
Undersöktgrupp, metod	5
Resultat med figurer	7
Diskussion	9
Litteraturreferens	9

Förord

Jag vill tacka ledningen vid Vårdcentralen i Kramfors för möjligheten att delta i företagsläkarutbildningen samt tillstånd att genomföra projektarbetet.

Jag vill tacka Klas Berlin, överläkare vid Arbets- och miljömedicin, Akademiska sjukhuset i Uppsala, för utmärkt handledning och läkarsekreterare Susanne Öberg för datasupport med statistik.

Mahadeb Sarker
Vårdcentralen Kramfors
Johannesgatan 2
754 36 Kramfors
Tel:0612-86000
Fax: 0612-86140
E-postadress: mahadeb.sarker@lvn.se

Ryggbesvär, sjukskrivning och arbetsbelastning i ett primärvårdsperspektiv

Mahadeb Sarker, Vårdcentralen Kramfors, Johannesgatan 2, 754 36 Kramfors
Tel: 0612-860 00, Fax: 0612-86140, E-postadress: mahadeb.sarker@lvn.se

Sammanfattning

Ryggbesvär är en betydande anledning till sjukskrivning. Besvären kan vara lokaliserade till olika nivåer i ryggraden: halsrygg, bröstrygg, korsrygg eller ländrygg.

Syftet med studien var att undersöka fördelningen av ryggbesvär, lokaliserade till olika ryggradsnivåer, i en patientgrupp vid en vårdcentral. Studien avsåg även att belysa hur stor andel av patienterna som sjukskrivits på grund av besvär på respektive ryggradsnivå samt huruvida ryggbesvären kunde antas ha samband med arbetsbelastning.

Studien är genomförd vid Vårdcentralen i Kramfors. Undersökningsgruppen bestod av de patienter vilka erhållit en diagnos på ryggbesvär under tremånadersperioden december 2002 – februari 2003 och som var i åldersintervallet 18-65 år. Besvären har indelats i fyra grupper motsvarande de olika nivåerna i ryggraden. Ur undersökningsgruppen har undergrupper slumpmässigt valts ut för att belysa sjukskrivningar och huruvida besvären kan vara yrkesrelaterade.

239 patienter ingick i undersökningsgruppen. Bland dessa hade en tredjedel besvär från ländryggen. Drygt en fjärdedel hade besvär från halsryggen respektive bröstryggen. Minst förekommande var besvär från korsryggen (14 %). I de fyra besvärsgруппerna om respektive tio patienter varierade antalet sjukskrivna mellan fyra och åtta. Mellan tre och sex personer i respektive grupp om tio patienter hade yrken som bedömdes vara ryggbelastande.

Det var således vanligast med besvär från ländryggen. Det var också vanligt att patienter med ryggbesvär blev sjukskrivna. Arbetsrelaterade besvär var vanligast i ländryggnivå. Det finns en betydande osäkerhet i studiens resultat då den undersökta gruppen är liten. Dessutom har information om arbetsförhållanden inhämtats i form av yrkestitel, vilket är en grov bedömning av ryggbelastande exponeringar. För att kunna göra bedömning av samband mellan yrkesexponering och ryggbesvär anses det krävas detaljerade exponeringsundersökningar.

Inledning

Studien är genomförd vid Kramfors vårdcentral som har cirka 10 000 patienter i sitt upptagningsområde. Kramfors kommun är den företagstätaste kommunen i Västernorrlands län. Här finns ett rikt och differentierat näringsliv med många små företag men också några stora som till exempel en av världens största säckpapperstillverkare. Många patienter i arbetsför ålder kontaktar vårdcentralen med anledning av ryggbesvär.

Ryggbesvär är vanliga i befolkningen och förorsakar många sjukskrivningsdagar. Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) anger i en kunskapssammanställning en livstidsprevalens för ländryggsmärta på 60-80 procent. Livstidsprevalensen för nacksmärta uppgår till cirka 50 procent (1). Uppgifter om prevalens av besvär från bröstrygg och korsrygg saknas i kunskapssammanställningen. Svensk statistik över sjukfrånvaro på grund av nack- eller ryggsmärta finns inte på nationell nivå (1). 1997 var 56 procent av sjukfrånvarodagarna i Göteborg orsakade av ryggbesvär.

Ett syfte med undersökningen har varit att kartlägga fördelningen av ryggbesvär på de olika nivåerna halsrygg, bröstrygg, ländrygg och korsrygg. Ett annat syfte med projektarbetet var att belysa sjukskrivningsförekomst på de ovan nämnda ryggradsnivåerna samt förekomst av arbetsrelaterade ryggbesvär.

Undersökt grupp

Undersökningsgruppen bestod av de 239 patienter i yrkesverksam ålder, vilka besökt Kramfors vårdcentral med anledning av ryggbesvär under tremånadersperioden december 2002– februari 2003. Gruppen bestod av 124 kvinnor och 115 män. Medelåldern för hela gruppen var 46 år, 45 år för kvinnorna och 48 år för männen.

Metod

Från databasen BMS-cross i Kramfors vårdcentral har, med sökprogrammet QM (Query manager), de patienter, i åldersintervallet 18-65 år, tagits fram, vilka under ovan nämnda tremånadersperiod erhållit en diagnos på ryggbesvär. Diagnoserna M80 "Osteoporos med patologisk fraktur", M81 "Osteoporos utan patologisk fraktur" och S13.4 "Distorsion i halskotpelaren" (whiplash-skada) har

exkluderats av praktiska och tidsmässiga skäl. Besvären har indelats anatomiskt i fyra grupper: halsrygg, bröstrygg, ländrygg och korsrygg. I de fall då ryggbesvärens lokalisering ej framgick av diagnoskoden gjordes en journalgenomgång och besvären klassificerades. Som exempel kan nämnas att ”Diagnoskod M53.9P ”Annan ryggsjukdom” förekom på samtliga ryggradsnivåer. Följande diagnoser inkluderades på respektive nivå:

Halsrygg: M19. Annan artros; M43.1 Spondylolistes; M43.6 Tortikollis; M47.- Spondylos i halsryggen; M50. Cervikalt diskbråck; M53.0 Cervikokranialt syndrom; M53.1 Cervikobrakialt syndrom; M53.9P Annan ryggsjukdom; M54.2 Cervikalgi; M54.2 Smärtor i halsrygg och bröstrygg med strålning i arm.

Bröstrygg: M19. Annan artros; M43.1 Spondylolistes; M46.6 Bröstryggsmärtor; M47.- Spondylos; M51.- Torakalt diskbråck; M53.9P Annan ryggsjukdom; M54.9P Ryggvärk UNS.

Korsrygg: M19. Annan artros; M41.1 Skolios; M51.- Lumbalt diskbråck; M53.9P Annan ryggsjukdom (H kronisk); M54.3 Ischias; M54.4 Lumbago med ischias; M54.5 LumbagoM54.9P Ryggvärk UNS; M74.- Spondylos; T03.-P Annan luxation och distorsion.

Ländrygg: M19. Annan artros; M45. Pelvospondylit; M47.- Spondylos; M53.3 Sjukdom i sakrokokcygala regionen som ej klassificeras annorstädes; M53.9P Annan ryggsjukdom.

Förekomsten av besvär på olika ryggradsnivåer redovisas med hjälp av deskriptiv statistik. Excel kalkylprogram har använts.

För att belysa sjukskrivning vid besvär från olika ryggradsnivåer samt eventuella arbetsrelaterade besvär har 10 patienter ur respektive ryggradsnivågrupp slumpmässigt valts ut. Urvalet skedde manuellt genom markering av namn på patientlistorna för respektive grupp. En journalgenomgång för de 40 patienterna gjordes för att konstatera eventuell sjukskrivning på grund av ryggbesvären. Besvärens eventuella samband med patientens arbetsuppgifter bedömdes utifrån angivna yrkesbeteckningar. De patienter som var arbetslösa eller förtidspensionerade uteslöts. Exempel på ryggbelastande yrken som kopplades till de olika ryggradsnivåerna:

Halsrygg: kontorist, bibliotekarie, industriarbetare, skogsarbetare

Bröstrygg: stillasittande arbetsuppgifter, busschaufför

Ländrygg: undersköterska, bibliotekarie, industriarbetare, skogsarbetare

Korsrygg: arbetsuppgifter som kräver stillasittande långa perioder, receptionist

För att belysa andelen sjukskrivna bland män och kvinnor valdes slumpmässigt ut ytterligare 20 patienter, tio män och tio kvinnor.

Resultat

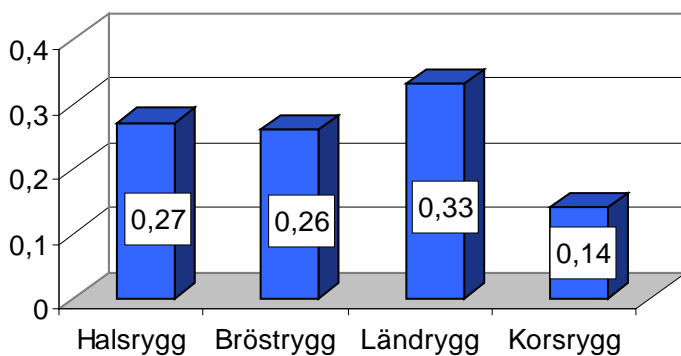
Bland de 239 patienterna i undersökningsgruppen var besvär från ländryggen vanligast (33 %). Nästan lika stora andelar hade besvär från halsryggen (27 %) eller från bröstryggen (26 %). Minst förekommande var besvär från korsryggen (14 %). Se figur 1 på sidan 8.

Sju av tio kvinnor och tre av tio av män hade varit sjukskrivna för sina besvär under den undersökta tremånadersperioden (figur 2, sidan 8).

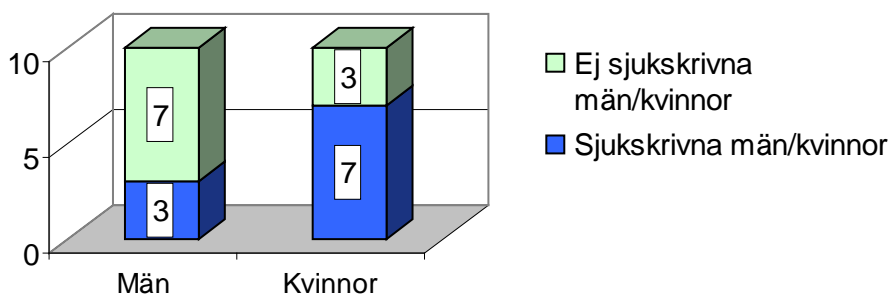
Åtta av tio patienter med halsryggsbesvär hade blivit sjukskrivna. Samma andel sjukskrivna fanns i gruppen med ländryggsbesvär. Fem av tio i gruppen med korsryggsbesvär och fyra av tio i gruppen med bröstryggsbesvär hade blivit sjukskrivna. Se figur 3 på sidan 8.

Sex av tio patienter med ländryggsbesvär hade yrken som bedömts som ländryggsbelastande. Fem av tio patienter med bröstryggsbesvär hade yrken som bedömts som bröstryggsbelastande. Fyra av tio patienter med korsryggsbesvär hade yrken som bedömts som belastande för korsryggen. Tre av tio patienter med halsryggsbesvär kan sägas ha haft arbetsrelaterade besvär (figur 4, sidan 8).

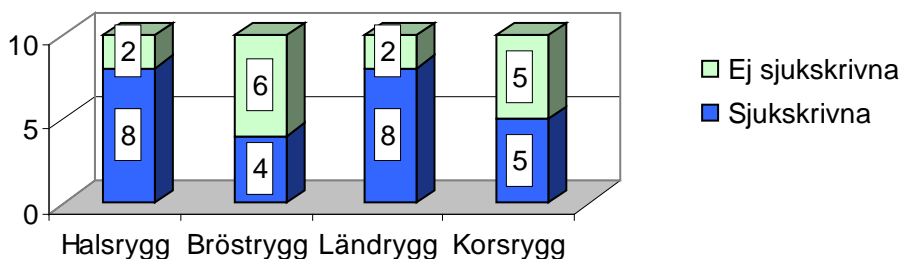
Figur 1
Ryggbesvär på olika ryggnivåer i procent n=239.

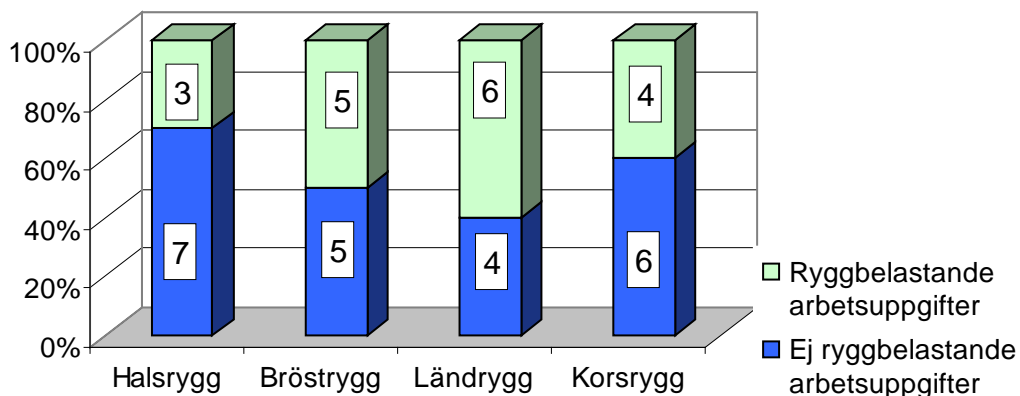
Figur 2
Antalet sjukskrivna/ej sjukskrivna p.g.a. ryggbesvär.
10 män och 10 kvinnor slumpmässigt utvalda bland 239 patienter.

Figur 3
Antalet sjukskrivna/ej sjukskrivna p.g.a. ryggbesvär i olika ryggnivåer.

Figur 4
Antalet patienter med ryggbesvär i olika nivåer -
ryggbelastande/ej ryggbelastande arbetsuppgifter.

Diskussion

Undersökningen avsåg att belysa fördelningen av besvär på olika ryggradsnivåer i en patientgrupp under en tremånadersperiod på en vårdcentral. Ländryggsbesvär utgjorde den största delen men även besvär från halsrygg och från bröstrygg var vanligt förekommande. Om whiplash-skador hade inkluderats hade fördelningen sett annorlunda ut. Besvär från halsryggraden hade då sannolikt varit betydligt vanligare än vad som redovisas här.

Det var vanligt att patienter med ryggsbesvär blev sjukskrivna. Det förefaller som om patienter med besvär från bröst- eller korsrygg blev sjukskrivna i något mindre utsträckning jämfört med dem med besvär från övriga delar av ryggen. En större andel av kvinnorna jämfört med männen hade varit sjukskrivna men det är svårt att dra några generella slutsatser då materialet är litet.

Det var vanligast med arbetsrelaterade besvär i ländryggnivå och minst vanligt i halsryggen. Det finns en betydande osäkerhet i skattningen av hur stor andel av ryggsbesvärerna som hade samband med arbetet i den undersökta primärvårdspopulationen. Den undersökta gruppen är liten. Dessutom diskuteras det i litteraturen om vilka exponeringar i arbetslivet som kan orsaka ryggsbesvär. Några exponeringar som bedömts kunna orsaka ländryggsbesvär är helkroppsvibrationer, obekväma arbetsställningar och viss manuell material- och personhantering. För halsryggen har t ex statisk belastning diskuterats (1). Man anser att det krävs detaljerade exponeringsundersökningar för att göra sambandsbedömningar (1). I föreliggande arbete har information om arbetsförhållanden inhämtats i form av yrkestitel, vilket är en grov bedömning av ryggbelastande exponeringar. Vissa yrkestitlar indikerar exponering för helkroppsvibrationer som truck- och lastbilsförare eller dylika yrkestitlar, finns representerade bland patienterna med ryggsbesvär.

Referens

1. Jonsson E, Nachemson A (red.) Ont i ryggen, ont i nacken. En evidensbaserad kunskapssammanställning. Volym 1, Stockholm: SBU, 2000.